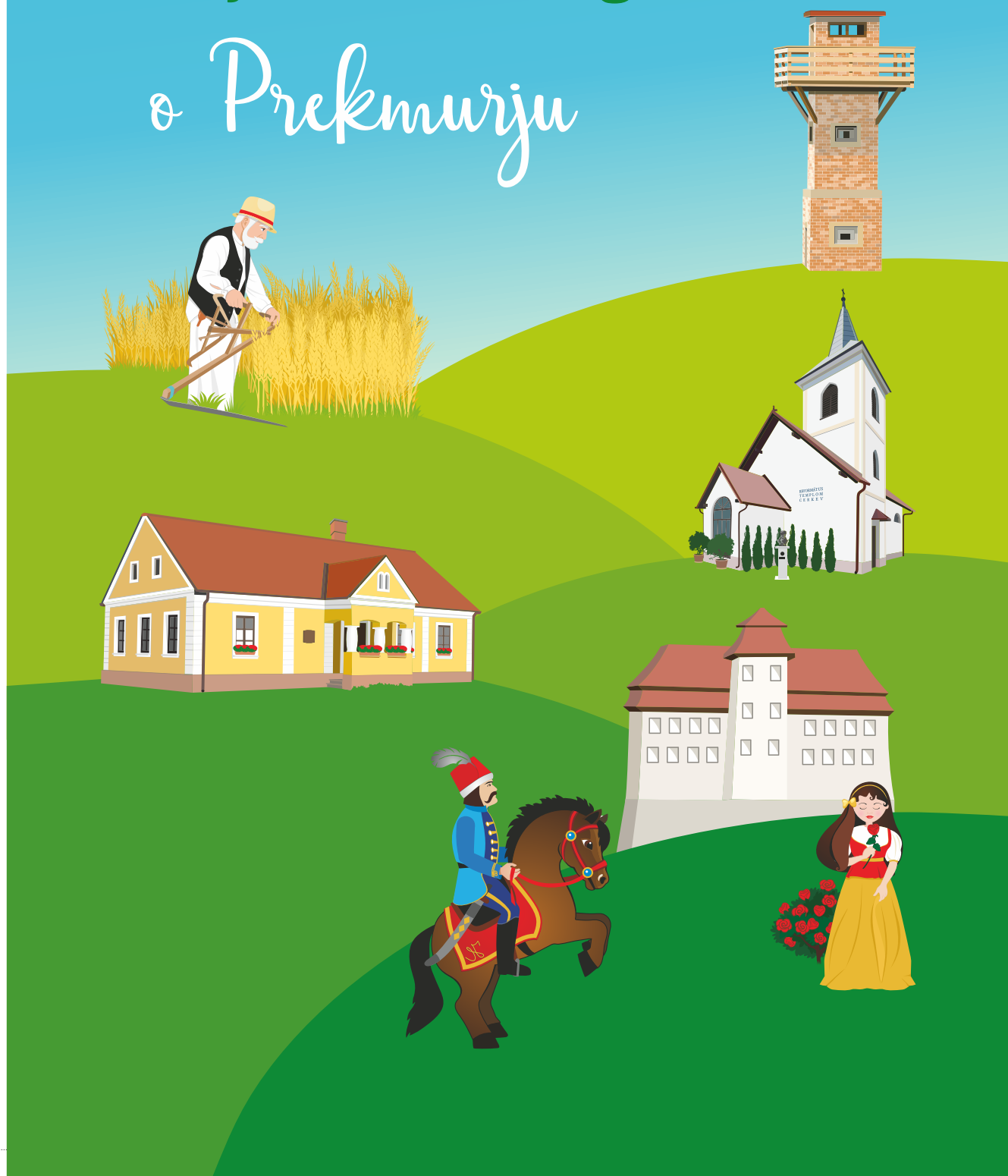

Knjižica z nalogami o Prekmurju

Knjižica z nalogami o Prekmurju

Založnik: Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség – Pomurska
madžarska samoupravna narodna skupnost, Lendava–Lendva

Besedilo: Bea Feher (MMÖNK – PMSNS)

Prevod v slovenski jezik: Vesna Dunjko

Ilustracije in grafično oblikovanje: Maja Tomažič

Tisk: Tiskarna Arma, Arpad Žoldoš s.p.

Naklada: 1500

Leto izdaje: 2025

Publikacija je izšla s podporo »Programa spodbujanja gospodarske osnove
madžarske narodne skupnosti 2025–2028«.

Vsakršno kopiranje publikacije ali katerega koli njenega dela je brez dovoljenja
izdajatelja strogo prepovedano!

Publikacija ni za prodajo.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

908(497.411)

FEHÉR, Bea

Knjižica z nalogami o Prekmurju / [besedilo Bea Feher ; prevod v slovenski jezik Vesna
Dunjko ; ilustracije Maja Tomažič]. - Lendava : Pomurska madžarska samoupravna narodna
skupnost = Lendva : Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség, 2025

Vsebuje tudi besedilo, tiskano v obratni smeri: Kis feladatfüzet a Muravidékről / [szöveg
Feher Bea ; illusztrációk Tomažič Maja]

ISBN 978-961-95465-5-0

COBISS.SI-ID 235689987

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KOHEZIJO
IN REGIONALNI RAZVOJ

— v POMURJE —
www.MURAVIDÉK.re

@muravidek.re #muravidekre #vpomurje
muravidekre@gmail.com
www.muravidek.re

HODOŠKO JEZERO

Konec 20. stoletja je z zaježitvijo Dolenskega potoka, ki se izliva v Veliko Krko, nastalo Hodoško jezero, obdano z drevesi, ki segajo do neba, cvetočimi travniki in rodovitnimi polji. Umetno jezero je priljubljen raj za ribiče, znano pa je tudi kot pomemben vodni habitat. V njem živijo raznovrstne vodne žuželke, kot so kozaki, jezerski drsalci in kačji pastirji, v plitvejši, bolj močvirnati vodi pa domujejo pupki in zelene rege. Stoječa voda privablja tudi številne vrste ptic, na primer race, čaplje in vodomce, trstičje pa nudi varno zavetje za gnezdenje mokožev. Sprehod okoli jezera še dodatno popestrijo informacijske table z zanimivimi podatki o živalskem in rastlinskem svetu okoliškega območja ter urejena počivališča. Nikakor se ne pozabite povzpeti na ptičjo opazovalnico, od koder lahko opazujete vodne ptice, ki živijo ob jezeru, tisti z ostrim vidom pa bo morda ugledal celo vidro ali dve.

1. Drži ali ne drži?

◆ Hodoško jezero je nastalo z zaježitvijo Krplivniškega potoka, ki se izliva v Veliko Krko.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Jezero je naravnega izvora.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Jezero in njegova okolica sta zelo bogata z živalskim in rastlinskim svetom.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Najpogostejše vodne žuželke so hrošči kozaki, jezerski drsalci in kačji pastirji.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Informacijske table vsebujejo pomembne podatke o zgodovini Hodoša.	DRŽI	NE DRŽI

2. Odgovori na naslednja vprašanja!

Kdaj je nastalo Hodoško jezero? _____

Katere vrste ptic živijo v okolici jezera? _____

Kje je mogoče opazovati okoliške ptice? _____

Katero redko žival lahko opazijo ljudje z ostrejšim vidom? _____

3. Dopolni stavke!

Hodoško jezero je med drugim znano tudi kot raj za _____. V _____ delih domujejo pupki in zelene _____. Ob gozdu so postavili _____ opazovalnico, od koder je še lepši razgled na okolico jezera _____ izvora.

ne drži, ne drži, drži, drži, ne drži // konec 20. stoletja; race, čaplje, vodomci, mokoži; s ptičje opazovalnice; vidro // ribiče, močvirnatih, rege, ptičjo, umetnega

EVANGELIČANSKA CERKEV V HODOŠU

Evangelikičanska gmajna v Hodošu je že zelo zgodaj, takoj po pojavu reformacije na Madžarskem, postala privrženka nove vere. Do leta 1732 so za bogoslužja uporabljali takratno katoliško cerkev v vasi. V obdobju protireformacije je od vseh gmajn v regiji edino hodoška ostala zvesta reformatorski veri, o čemer priča tudi Lutrova vrtnica v grbu Občine Hodoš. Leta 1783 so zgradili leseno cerkev, leta 1840 pa so pričeli z izgradnjo nove evangelikičanske cerkve, ki stoji še danes. V tistem obdobju je občestvo vodil duhovnik János Kardos. Po petih letih so verniki pod njegovim vodstvom zgradili šolo in učiteljsko stanovanje. V cerkvi so nameščene mehanske orgle iz leta 1905 z enajstimi registri. Nedaleč od cerkve se nahaja pokopališče, kjer sta pokopana tudi duhovnika, pisatelja in prevajalca János Kardos in Mihály Kercksmár.

1. Pred letnice vpiši črko pravilne trditve.

_____ 1732 _____ 1783 _____ 1840 _____ 1905

- A Začela se je gradnja cerkve, ki stoji še danes.
- B Umrli je evangeličanski duhovnik, ki je deloval v vasi.
- C V cerkvi lahko še danes najdemo mehanske orgle z enajstimi registri.
- D Bogoslužja evangeličanske gmajne so potekala v katoliški cerkvi.
- E Začela se je gradnja šole.
- F Evangeličanska gmajna v Hodošu je zgradila leseno cerkev.

2. Odgovori na naslednja vprašanja!

Kdaj je evangeličanska gmajna postala privrženka nove vere? _____

Katera evangeličanska gmajna je v obdobju protireformacije ostala zvesta svoji veri? _____

Kateri simbol se nahaja v grbu občine Hodoš? _____

Katera dva duhovnika sta pokopana na pokopališču v bližini cerkve? _____

3. Reši enačbe in na podlagi rezultata pobarvaj Lutrovo vrtnico!

$1^2 =$ _____ črna

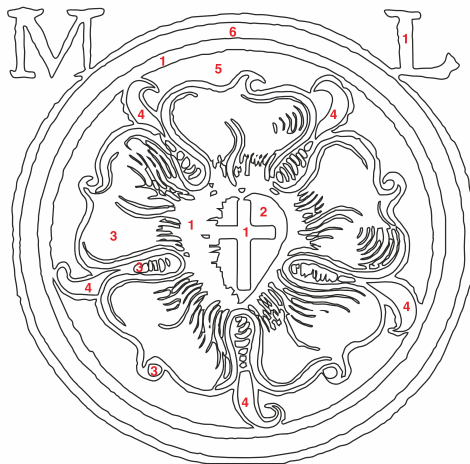
$16 : 8 =$ _____ rdeča

$10 - 7 =$ _____ bela

$2 + 2 =$ _____ zelena

$30 : 6 =$ _____ modra

$2 \times 3 =$ _____ rumena

D, F, A, C // po pojavu reformacije na Madžarskem; samo hodoška; Lutrova vrtnica; János Kardos, Mihály Kercksmár //
 $1^2 = 1$; $16 : 8 = 2$; $10 - 7 = 3$; $2 + 2 = 4$; $30 : 6 = 5$; $2 \times 3 = 6$

NEKDANJA STRAŽNA STOLPA V HODOŠU IN KRPLIVNIKU

Opazovanje pokrajine Őrség z višine je res nekaj posebnega, na Goričkem pa priložnost za to doživetje ponujata nekdanja vojaška stražna stolpa v Hodošu in Krplivniku, obnovljena leta 2018. V bližini slovensko–madžarske meje v Hodošu stoji približno 15 metrov visoka stražnica kovinske konstrukcije. Stopnice vodijo na ograjeno razgledno ploščad, s katere je mogoče videti dolino Velike Krke in okoliško pokrajino z obdelanimi polji, čudovitimi gozdovi in raznoliko stavbno dediščino. V Krplivniku se lahko do zgornjega nadstropja opečnega obmejnega stražnega stolpa, nekoč namenjenega vojaškemu opazovanju, povzpne po notranjih stopnicah. Poslopje je bilo zgrajeno okrog leta 1945 v bližini slovensko–madžarske meje, njegova posebnost pa je v dejstvu, da je edina ohranjena tovrstna opečna stavba v tem delu Slovenije.

1. Drži ali ne drži?

- ◆ Stražna stolpa na Goričkem sta bila zgrajena leta 2018. DRŽI NE DRŽI
- ◆ Stolpa stojita v bližini slovensko–avstrijske meje. DRŽI NE DRŽI
- ◆ S stražnega stolpa v Hodošu se odpira razgled na dolino Velike Krke. DRŽI NE DRŽI
- ◆ Na razgledno ploščad krplivniške stražnice kovinske konstrukcije vodi spiralno stopnišče. DRŽI NE DRŽI
- ◆ Na območju je na ogled več opečnih stražnic. DRŽI NE DRŽI

2. Stražne stolpe povežite z ustreznimi trditvami.

Stražni stolp v Hodošu

kovinska konstrukcija
njegova značilnost so notranje stopnice
zgrajen je bil sredi štiridesetih let prejšnjega stoletja
visok je 15 metrov

Stražni stolp v Krplivniku

ima zunanje stopnišče
zgrajen iz opek

3. Dopolni stavke!

Nekdanja _____ stražna stolpa v Hodošu in Krplivniku, _____ leta 2018, se nahajata v bližini _____ meje. Najvišje nadstropje je nekoč bilo namenjeno _____. S stolpa kovinske konstrukcije v _____ in opečnega v _____ lahko občudujemo okoliško pokrajino z obdelanimi polji, čudovitimi gozdovi in raznoliko stavbno dediščino.

ne drži, ne drži, drži, ne drži, ne drži // stražni stolp v Hodošu: kovinska konstrukcija, ima zunanje stopnišče, visok je 15 metrov; stražni stolp v Krplivniku: njegova značilnost so notranje stopnice, zgrajen je bil sredi štiridesetih let žprejšnjega stoletja, zgrajen iz opek // vojaška, obnovljena, slovensko–madžarske, vojaškim opazovanjem, Hodošu, Krplivniku

ETNOGRAFSKA HIŠA IN VILINSKI VRT V KRPLIVNIKU

V krplivniški etnografski hiši, znani tudi kot Krajevno zgodovinska in etnološka zbirka v Krplivniku, se nahaja ena najlepših etnoloških zbirk regije. V stavbi, prenovljeni in odprti leta 1997, je pomembna zbirka zgodovinskih virov, kjer je med drugim na ogled obnovljena kmečka kuhinja iz tridesetih let 20. stoletja s krušno pečjo in kaminskim dimnikom, soba z dvema pečema in lesenim podom, rezbarska delavnica in čebelnjak ter zbirka kmečkega orodja in pripomočkov. V Škerlakovi domačiji, zgrajeni v prejšnjem stoletju, je bila nekoč ena največjih žganjarn v okolici. Na zemljišču za stavbo so z namenom varovanja dediščine uredili tako imenovan Vilinski vrt, v katerem ohranjajo avtohtone drevesne vrste. Med njimi je najbolj priljubljen zelo redek in dragocen skorš, katerega plod je podoben jabolku ali hruški – osnovna barva sadeža je rumena, na strani, ki je bolj izpostavljena soncu, pa se običajno obarva rdeče.

1. Drži ali ne drži?

◆ V krplivniški etnografski hiši se nahaja ena najlepših etnoloških zbirk regije.	DRŽI	NE DRŽI
◆ V stavbi je na ogled črna kuhinja, opremljena v prvotnem stanju.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Hiša je bila nekoč last družine Kalamár.	DRŽI	NE DRŽI
◆ V domačiji je nekoč delovala ena največjih žganjarn v okolici.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Vilinski vrt je znan po raznolikosti avtohtonih medovitih cvetlic.	DRŽI	NE DRŽI

2. Dopolni stavke!

Krplivniška etnografska hiša je znana tudi kot _____.

V stavbi, odprti leta _____, so med drugim na ogled _____

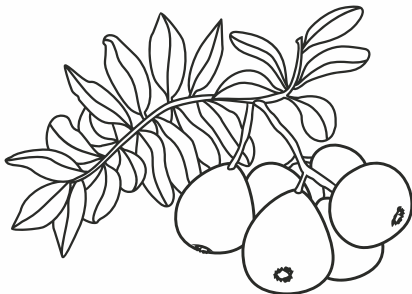
_____ in s krušno pečjo, obnovljena v slogu tridesetih let 20. stoletja,

_____, kjer so moški nekoč izdelovali orodje ter _____,

za bivanje čebel. Na zemljišču za etnografsko hišo so z namenom _____ uredili _____,

kjer ohranjajo avtohtone _____. Tu raste zelo redek, zato pa zelo dragocen _____.

3. Na podlagi opisa v besedilu pobarvaj plod skorša!

Katerima dvema sadežema je najbolj podoben?

drži, ne drži, ne drži, drži // Krajevno zgodovinska in etnološka zbirka v Krplivniku, 1997, kmečka kuhinja s kaminskim dimnikom, rezbarska delavnica, čebelnjak, varovanja dediščine, Vilinski vrt, drevesne vrste, skorš // osnovna barva je rumena, na strani, ki je bolj izpostavljena soncu, pa rdeča; jabolku in hruški

DOMANJŠEVSKA DOMAČIJA

Domačija družine Kalamár, zgrajena leta 1931, je danes preurejena v etnografsko hišo. V kompleksu stavb, poimenovanem Domanjševska domačija, so prvo razstavo odprli leta 2012. Obiskovalci etnografske hiše si lahko v glavni stavbi in prizidkih ogledajo, kako so nekoč kuhali žganje, luščili in sušili bučna semena ter pekli kruh. Spoznajo lahko tudi različne vrste žit in pokukajo v skrivnostni svet pletenja cekarjev ter čevljarske in mizarske delavnice. Lahko bi rekli, da je domačija postala kulturno središče naselja, saj deluje z izjemno pestrim programom in je prizorišče številnih prireditev. Dvorišče za etnografsko hišo nudi pristno prizorišče za prikaz tradicionalnega načina žetve in mlačve, ki velja za največjo prireditev na prostem v Domanjševcih.

1. Odgovori na naslednja vprašanja!

Kdo je bil lastnik hiše, zgrajene leta 1931? _____

Kako se imenuje poslopje, v katerem danes deluje etnografska hiša? _____

Katerega leta so odprli prvo razstavo? _____

Zakaj lahko rečemo, da je domačija kulturno središče Domanjševcev? _____

Kateri dogodek velja za največjo prireditev leta na Domanjševski domačiji? _____

2. Podane besede poveži z ustreznim ponazorjenim pomenom!

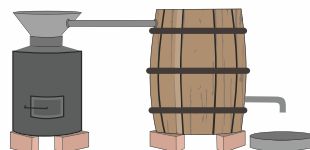
1 žetev

A

2 čevljarstvo

B

3 peka kruha

C

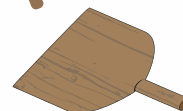
4 luščenje bučnih semen

D

5 žganjekuha

E

3. Najdi vsiljivca!

a) mizarska delavnica pletenje cekarjev kovačnica žganjekuha

b) čevljarska delavnica izdelovalec škornjev peka kruha luščenje bučnih semen

družina Kalamár; Domanjševska domačija; leta 2012; na domačiji prirejajo pestre programe, je prizorišče številnih prireditev; prikaz tradicionalnega načina žetve in mlačve // 1D, 2A, 3E, 4C, 5B // kovačnica, izdelovalec škornjev

ŽLEBIČEV IN ČAHUKOV MLIN

Domanjševci so med drugim znani tudi po tem, da v vasi ohranjajo tradicionalni način žetve in mlačve. O izjemnem pomenu nekdanjega kmečkega dela pričata tudi dva ohranjena mlina. Žlebičev mlin so delno iz opeke in delno iz lesa zgradili v začetku 20. stoletja. Njegova zanimivost je, da je celotno leseno konstrukcijo, zobnike in valj izdelal mlinar Jožef Žlebič osebno. Njegov sin je mlin na vodo kasneje predelal v parni mlin, s čimer je omogočil, da so zobniki lahko delovali tudi v sušnih obdobjih. Na koncu vasi se nahaja Čahukov mlin. János Čahuk, lastnik delno lesenega in delno zidanega kmečkega mlina, je poslopje kupil v začetku 20. stoletja, okoli leta 1920 pa ga je opremil še s parnim strojem. Od takrat so lahko v mlinu, enako kot pri Žlebičevih, mleli vse vrste žita, ki so ga sem vozili kmetje s širšega območja. Mlin je deloval vse do leta 1982.

1. Drži ali ne drži?

◆ V Domanjševcih se z ohranjanjem tradicionalnega načina žetve danes ne ukvarjajo več.	DRŽI	NE DRŽI
◆ V naselju lahko najdemo več kot dva mlina.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Žlebičev mlin so z leti spremenili v mlin na veter.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Čahukov mlin so kupili leta 1920.	DRŽI	NE DRŽI
◆ V tukajšnji mlin so žito vozili tudi kmetje s širšega območja.	DRŽI	NE DRŽI

2. Poveži mlina z ustreznimi trditvami!

Žlebičev mlin

stoji na koncu vasi
leta 1920 so ga opremili s parnim strojem
mlinarjev sin je mlin predelal v parni mlin
leseno konstrukcijo poslopja je izdelal sam mlinar

Čahukov mlin

deloval je do leta 1982
János je poslopje kupil v začetku 20. stoletja

3. Najdi vsiljivca!

a)	kolar	žito	mlinski kamen	mlinar	mlin na vodo
b)	parni mlin	sodar	moka	mletje	vodno kolo

ne drži, ne drži, ne drži, ne drži, drži // Žlebičev mlin: mlinarjev sin je mlin predelal v parni mlin, leseno konstrukcijo poslopja je izdelal sam mlinar; Čahukov mlin: stoji na koncu vasi, leta 1920 so ga opremili s parnim strojem, deloval je do leta 1982, János je poslopje kupil v začetku 20. stoletja // kolar, sodar

ŽETEV NEKOČ

V starih časih so polja orali s kravjo vprego – žena je vodila kravo, mož pa je upravljal s plugom. Pšenico in ostale vrste žitaric so sejali ročno. Okrog vratu so si zavezali platneno culo, v kateri so bila semena, nato pa so na vsakem koraku po zemlji posuli pest zrnja. Poleti, ko se je klasje lepo zlato obarvalo, se je lahko začela žetev. Ročna žetev je nekoč veljala za eno največjih kmečkih opravil. Zgodaj zjutraj so si delavci na rame zavihteli kose in se odpravili na pšenična polja. Požeto pšenico in druge žitarice so povezali v manjše snope in jih z vilami s tremi rogli naložili na voz. Sledila je ročna mlačev, nato pa so zlato zrnje odpeljali v mlin, kjer je mlinar koruzo, pšenico oves in rž zmlél v moko, iz katere so spretné gospodinje spekle okusen, dišeč kruh.

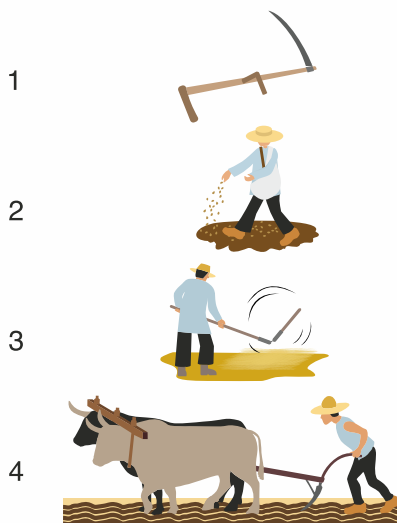
1. Naslednja opravila razvrsti v kronološki vrstni red tako, da pred besede vpišeš številke od 1 do 6.

____ setev ____ mlačev
____ mletje ____ peka kruha
____ oranje ____ žetev

2. Dopolni stavke!

Nekoč so polja orali s pomočjo _____. _____ je vodila kravo, _____ pa je upravljal s plugom. Okrog vratu so si zavezali _____, v kateri so bila semena, nato pa so na vsakem koraku po zemlji posuli pest zrnja. Ročna _____ je nekoč veljala za eno največjih kmečkih opravil. Žito, povezano v manjše snope, so na voz naložili z _____. Po _____ so zrnje odpeljali v _____, kjer so ga zmleli v moko.

3. Nekdanja opravila in orodja poveži z njihovo današnjo različico!

- A strojna mlačev
- B moderna ročna kosilnica
- C strojna setev
- D strojno oranje

1 oranje, 2 setev, 3 žetev, 4 mlačev, 5 mletje, 6 peka kruha // krav, žena, mož, platneno culo, žetev, vilami (s tremi roglji), mlačvi, mlin // 1B, 2C, 3A, 4D

EVANGELIČANSKA CERKEV V DOMANJŠEVCIH

V tudi versko mešanih Domanjševcih, kjer živijo pripadniki katoliške in evangeličanske veroizpovedi, stojita dve cerkvi. Ena od teh je evangeličanska cerkev, ki so jo na pogorišču stare cerkve iz 18. stoletja zgradili leta 1902 po načrtih arhitekta Alojza Kleiberja. Stroški dela in opreme so znesli 45.000 zlatih kron, ki so jih darovali verniki. Leta 1932 so ponovno z darovi vernikov obnovili notranjost cerkve, učiteljevo stanovanje in šolo. Svetišče, zgrajeno v neoromanskem slogu, stoji na griču nad vasjo, po helvetskih običajih ob šoli, kjer so pridigarji nekoč otroke učili pisati in brati. V neposredni bližini cerkve, ki lahko sprejme približno tisoč vernikov, stoji rimskokatoliška cerkev svetega Martina.

CERKEV SVETEGA MARTINA

Na griču ob južnem obrobju vasi Domanjševci stoji cerkev svetega Martina iz obdobja Arpadovcev. Gre za eno najzgodnejših cerkva v romanskem slogu v Prekmurju. Notranjost rimskokatoliške cerkve, zgrajene okoli leta 1230, so nekoč krasile freske, ki pa so sčasoma zbledele. Njena posebnost je portal na južni strani poslopja, katerega loke podpirajo po trije stebri na vsaki strani. Eden od teh je neokrašen, na drugem je vidna rastlinska ornamentika, na najbolj notranjem pa lahko vidimo mitološko ptico. Za pravo posebnost pa velja upodobitev Jagnjeta Božjega oziroma t. i. Agnusa Deija v luneti nad portalom, kjer križa ne drži jagnje, temveč levinja ali panterica. Rep živali je oblikovan v tri smeri razvejano lilijo. Upodobitev je vzbudila zanimanje številnih zgodovinarjev in umetnostnih zgodovinarjev, a nedvoumne razlage zanjo še vedno ni.

1. Odgovori na naslednja vprašanja!

V katerem obdobju je bila zgrajena cerkev? _____

Kakšna je bila nekoč notranjost cerkve? _____

Kaj je posebnost cerkve? _____

Kako po slovensko imenujemo Agnus Dei? _____

2. Dopolni stavke!

Cerkev svetega Martina je ena najzgodnejših cerkva v Prekmurju, zgrajena v _____ slogu okrog leta _____. En steber portala je _____, drugega krasi _____ ornamentika, na tretjem pa lahko vidimo mitološko _____.

3. Na podlagi besedila sestavite kratek opis upodobitve Angusa Deija na sliki!

v obdobju Arpadovcev; krasile so jo freske; portal na južni strani; upodobitev Jagnjeta Božjega // romanskem, 1230, neokrašen, rastlinska, ptico // Za pravo posebnost velja upodobitev Jagnjeta Božjega oziroma t. i. Agnusa Deija v luneti nad portalom, kjer križa ne drži jagnje, temveč levinja ali panterica. Rep živali je oblikovan v tri smeri razvejano lilijo ...

DVOREC MATZENAU

V Prosenjakovcih se pod mogočnimi platanami skrivajo ruševine некоč veličastnega dvorca, katerega prve pisne omembe segajo v leto 1876, ki celo v ruševnatem stanju oživilja spomine na nekdanje lepe čase. Zadnji lastnik dvorca, zgrajenega v neoklasicističnem slogu, je bil avstrijski konzul Carl von Matzenauer, ki je posestvo kupil leta 1900. Proti koncu druge svetovne vojne je sovjetska vojska v dvorcu uredila bolnišnico. Po vojni so dvorec in posestvo nacionalizirali. Poslopje je nekaj časa uporabljala jugoslovanska vojska, kasneje pa so v njem uredili stanovanja za delavce kmetijske zadruge. Dvorec je sčasoma začel propadati in v šestdesetih letih 20. stoletja postal neprimeren za bivanje. Od nekdanjega dvorca neprimerljive lepote se je ohranil le družinski grb na njegovem pročelju, na некоč skrbno negovan park, ki ga je obdajal, pa spominja le še nekaj mogočnih dreves.

1. S števkami od 1 do 6 razvrsti naslednje trditve v kronološki vrstni red!

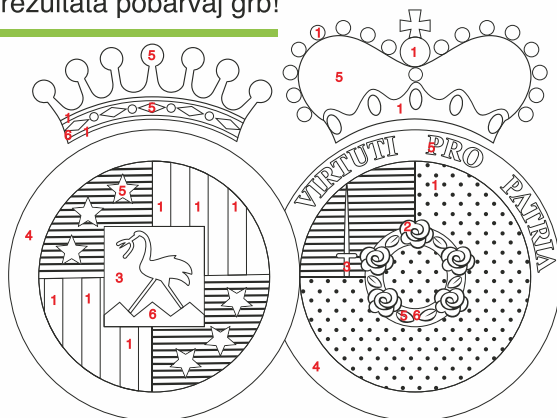
- ___ Sovjetska vojska je dvorec preuredila v bolnišnico.
___ Do konca šestdesetih let 20. stoletja je dvorec postal neprimeren za bivanje.
___ Carl von Matzenauer je kupil posestvo.
___ Poslopje je začasno uporabljala jugoslovanska vojska.
___ V njem so uredili stanovanja za delavce kmetijske zadruge.
___ Dvorec in posestvo so nacionalizirali.

2. Drži ali ne drži?

◆ Prve pisne omembe dvorca Matzenau segajo v 18. stoletje.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Zadnji lastnik dvorca, zgrajenega v neoromanskem slogu, je bil Carl von Matzenauer.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Proti koncu druge svetovne vojne so poslopje preuredili v zavetišče.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Na pročelju propadajočega dvorca se je ohranil le grb.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Poslopje je nekoč obdajal cvetoč travnik.	DRŽI	NE DRŽI

3. Izračunaj enačbe in na podlagi rezultata pobarvaj grb!

- $1 \times 1 =$ ___ modra
 $12 : 6 =$ ___ rdeča
 $10 - 7 =$ ___ siva
 $2^2 =$ ___ rožnata
 $10 : 2 =$ ___ zlata
 $18 : 3 =$ ___ rjava

2, 6, 1, 4, 5, 3 // ne drži, ne drži, ne drži, drži, ne drži // $1 \times 1 = 1$; $12 : 6 = 2$; $10 - 7 = 3$; $2^2 = 4$; $10 : 2 = 5$; $18 : 3 = 6$

REFORMATORSKA CERKEV V MOTVARJEVCIH

V Prekmurju poleg večinskega katoliškega prebivalstva živijo tudi pripadniki evangeličanske in reformatorske veroizpovedi, o čemer pričajo sakralni objekti na dvojezičnem območju pokrajine Órség. Med njimi je tudi reformatorska cerkev v Motvarjevcih, ki je hkrati sedež Reformatorske krščanske cerkve Slovenije. Zvonik, zgrajen okoli leta 1900, so leta 1968 preoblikovali v cerkvico z dvema zvonovoma v zvoniku. Stavba se nahaja v središču vasi, v bližini vaškega doma in športnega igrišča. Glede na to, da je edina reformatorska cerkev v Sloveniji, se je cerkvena občina leta 2014 odločila za prenovo stavbe. Za cerkev minimalistične zunanosti je značilna skromna ornamentika, v njenem zvoniku pa še danes kraljujeta dva zvonika.

◆ V Prekmurju je veliko pripadnikov evangeličanske in reformatorske veroizpovedi.	DRŽI	NE DRŽI
◆ V Motvarjevcih stoji evangeličanska cerkev.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Nekdanji vaški zvonik so preoblikovali v cerkev.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Širom Slovenije lahko najdemo več reformatorskih cerkva.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Notranjost poslopja krasijo barvite freske.	DRŽI	NE DRŽI

2014

- A Razširili so cerkev.
- B Obnovili so cerkev.
- C Zvonik so preoblikovali v cerkev.
- D Obnovili so zvonik.
- E V Motvarjevcih so zgradili zvonik.

Reformatorska cerkev v Motvarjevcih je sedež _____.

Nekdanji zvonik v naselju so preoblikovali v cerkev, v njenem zvoniku pa sta _____.

Stavba v središču vasi je _____ reformatorska cerkev v Sloveniji. Za _____ zunanost stavbe je značilna _____ ornamentika.

drži, ne drži, drži, ne drži, ne drži // E, C, B // Reformatorske krščanske cerkve Slovenije, dva zvonova, edina, minimalistično. skromna

ALVARIUM

Kot vemo, brez čebel ne bi bilo življenja na Zemlji. Brez poznavanja naše preteklosti, tradicije in kulture pa je v našem svetu težko ostati človek. V duhu tega so spomladi leta 2018 v nekdanji hiši s trnecem Géze Vassa v Motvarjevcih svečano odprli Čebelarski poučni center Alvarium. Etnografska hiša Alvarium (kar pomeni panj) v turističnem konceptu Prekmurja predstavlja čebele, čebelarstvo, pridobivanje in uporabo medu ter možnosti njegove uporabe v gastronomiji, zdravstvu in na drugih področjih. V stavbi so sobe, opremljene z izvirnim obnovljenim pohištvom, na stenskih policah so razstavljeni različni čebelarski izdelki, dodatna zanimivost etnografske hiše pa sta čebelarska učna pot in pisan panj na dvorišču.

1. Odgovori na naslednja vprašanja!

Katero nekdanjo stavbo so preuredili v Alvarium? _____

Kako se še drugače imenuje etnografska hiša, znana pod imenom Alvarium? _____

Kaj pomeni latinska beseda alvarium? _____

Kaj predstavljajo v poučnem centru? _____

Kaj se nahaja na dvorišču etnografske hiše? _____

2. Izraze poveži z ustrezno risbo in pojasnilom!

A kranjska čebela	1		G Sladka, užitna snov, pridobljena iz nektarja ali mane.
B med	2		H Struktura iz voska, ki ga čebele izdelujejo same in v njem shranjujejo med in gojijo zalego.
C satovje	3		I Priprava, iz katere izhaja dim in s pomočjo katere čebelar pomirja čebele.
D čebelji koš	4		J Umetno ustvarjeno domovanje čebel.
E panj	5		K Vrsta avtohtone slovenske čebele.
F kadilnik	6		L Običajno iz slame pleten koš za čebele.

3. Najdi vsiljivca!

čebelji koš

satovje

žetev

panj

učna pot

nekdanjo hišo s trnцем Géze Vassa; Čebelarški poučni center; panj; čebele, čebelarstvo, pridobivanje in uporabo medu ter možnosti njegove uporabe v gastronomiji, zdravstvu in na drugih področjih; čebelarstva učna pot in pisan panj // A5K, B3G, C6H, D1J, E4L, F2I // žetev

MEDENJAKI

Čebele so zelo pomembne za obstoj človeštva, saj so pomembne opraševalke, ki zagotavljajo trajnostno kmetijstvo in biotsko raznovrstnost ter prispevajo k blažitvi podnebnih sprememb in ohranjanju okolja. Bogata čebelarska tradicija je temelj številnih čebelarskih doživetij ne le v Prekmurju, temveč tudi drugod po Sloveniji. Čebelarstvo je del ohranjanja kulturne dediščine lokalnega prebivalstva in tudi priprave tradicionalnih jedi. Mednje spada tudi peka in okraševanje medenjakov, ki je pomemben del priprav na božične praznike. V Prekmurju medenjake, obarvane z rdečim jedilnim barvilom, najraje krasijo z glazuro, pripravljeno iz beljakov, sladkorja v prahu in limoninega soka, kar ni samo čudovita dekoracija, temveč tudi zelo okusna.

1. Drži ali ne drži?

◆ Čebele nimajo posebne vloge v življenju ljudi.	DRŽI	NE DRŽI
◆ V Sloveniji ima čebelarska tradicija velik pomen.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Med je pomembna sestavina tradicionalnih jedi.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Medenjaki imajo tudi dekorativno funkcijo.	DRŽI	NE DRŽI

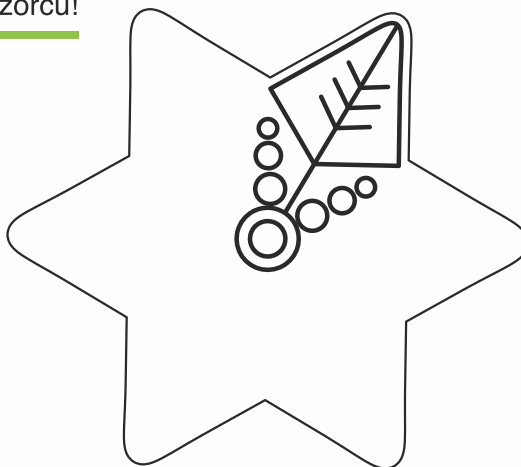
2. Odgovori na naslednja vprašanja!

Zakaj so čebele pomembne za obstoj človeštva? _____

Kaj je v Prekmurju tesno povezano z božičnimi pripravami? _____

Kakšen je najbolj priljubljen način okraševanja medenjakov v regiji? _____

3. Dokončaj risbo po danem vzorcu!

ne drži, drži, drži, drži // čebele so pomembne opraševalke, ki zagotavljajo trajnostno kmetijstvo in biotsko raznovrstnost ter prispevajo k blažitvi podnebnih sprememb in ohranjanju okolja; peka in okraševanje medenjakov; medenjake, obarvane z rdečim jedilnim barvilom, najraje krasijo z glazuro, pripravljeno iz beljakov, sladkorja v prahu in limoninega soka

VOGLERJEVA KOČA

Sredi motvarjevskega gozda stoji Voglerjeva koča, zgrajena leta 1934. Zgraditi jo je dal Janez Vogler na željo svoje žene, ki si je želela mirnega in odmaknjenega življenja. Ker je bila globoko verna, je na bližnji bor dala postaviti kip Device Marije. Po smrti gospe Vogler so kip premestili na drugo drevo, iz borovega lesa pa so izdelali njeno krsto. Z začetkom druge svetovne vojne so kočo le redko uporabljali, januarja leta 1945 pa je postala postojanka in zatočišče partizanske Prekmurske čete. V njihov spomin so na steno koče namestili spominsko ploščo, v koči pa uredili muzej. Lovska koča danes velja za kulturni spomenik.

1. S števkami od 1 do 6 razvrsti naslednje trditve v kronološki vrstni red!

- ___ Poslopje je zatočišče partizanske enote.
- ___ Koča se le redko uporablja.
- ___ Na bližnji bor postavijo kip Device Marije.
- ___ Voglerjevo kočo preuredijo v muzej.
- ___ Zgradijo Voglerjevo kočo.
- ___ Kip Device Marije premestijo na drugo drevo.

2. Dopolni stavke!

Voglerjevo kočo sredi _____ gozda je dal zgraditi _____.
Ker je bila njegova žena zelo verna, je na bližnji bor dala namestiti _____.
_____. Po njeni smrti so kip premestili, iz borovega lesa pa so ji izdelali _____.
_____. Med drugo svetovno vojno je bila postojanka in zatočišče partizanske _____. Koča danes velja za _____.

3. Najdi vsiljivca!

a)	mirno	sebičen	veren	odmaknjeno	kolar
b)	postojanka	zavetišče	muzej	svetišče	

5, 4, 2, 6, 1, 3 // motvarjevskega, Janez Vogler, kip Device Marije, krsto, Prekmurske čete, kulturni spomenik // sebičen, svetišče

BUKOVNIŠKO JEZERO IN OKOLICA

Z bujnimi gozdovi obrasla okolica umetnega Bukovniškega jezera, znanega tudi kot raj za ribiče, je idealna za sprehode, tek, kolesarjenje in celo gobarjenje. Na manjši vzpetini v neposredni bližini jezera stoji kapela svetega Vida. Na tem mestu je prvotno stal le lesen križ, leta 1828 pa so domačini tu zgradili kapelo, kjer je vsako leto prvo nedeljo po 15. juniju Vidovo proščenje. V bližini kapele žubori Vidov izvir. Domačini menijo, da ima izvirna voda zdravilno moč, zato si obiskovalci, v upanju na čudežno moč vode, z njo pogosto umijejo obraz in oči ter pogasijo žejo. Radodarna narava pa je okolico jezera obogatila še z energijskimi točkami, ki na ljudi delujejo pomirjujoče in sproščujoče. Večkratni obiski energijskih točk lahko olajšajo zdravstvene težave ter blagodejno vplivajo na fizično in psihično počutje.

1. Drži ali ne drži?

◆ Bukovniško jezero je nastalo zaradi tektonskih premikov.	DRŽI	NE DRŽI
◆ V vasi v bližini jezera stoji kapela svetega Vida.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Vidovo proščenje obeležujejo 15. julija.	DRŽI	NE DRŽI
◆ V bližini kapele žubori izvir.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Območje je bogato z energijskimi točkami.	DRŽI	NE DRŽI

2. Odgovori na naslednja vprašanja!

Za katere dejavnosti so primerni gozdnati predeli ob jezeru? _____

Kaj je nekoč stalo na mestu današnje kapele svetega Vida? _____

Kdaj je bila zgrajena kapela? _____

Po čem je poseben izvir, ki žubori v bližini kapele? _____

3. Dopolni stavke!

V bližini _____ Bukovniškega jezera stoji _____, kjer vsako leto po 15. _____ organizirajo Vidovo proščenje. Nedaleč stran žubori _____, katerega voda naj bi imela zdravilno moč. Obiskovalci si v upanju na _____ moč vode z njo pogosto umijejo obraz in si potešijo žejo. Okolica je bogata z _____. Te naj bi imele pozitiven učinek na _____ ter _____ in _____ počutje.

ne drži, ne drži, ne drži, drži, drži // sprehode, tek, kolesarjenje, gobarjenje; lesen križ; leta 1828; domačini menijo, da ima voda zdravilno moč // umetnega, kapela svetega Vida, juniju, Vidov izvir, čudežno, energijskimi točkami, zdravje, fizično, psihično

HIŠA GYÖRGYA DOBRONOKIJA

Ena od zanimivosti Dobrovnika je Hiša Györgya Dobronokija, odprta leta 2006, v kateri je na ogled zbirka lokalne zgodovine in etnografije. Poslopje je poimenovano po jezuitskem učitelju in rojaku Györgyu Dobronokiju, prvem rektorju Univerze v Trnavi, ki je v 17. stoletju živel v Dobrovniku. V 20. stoletju je bilo v stavbi domovanje notarja in zdravnika, nekaj časa pa je v njej delovala tudi gostilna. Vsi, ki danes vstopijo skozi velika lesena vrata, se vrnejo v preteklost, saj lahko s pomočjo različnih starih dokumentov spoznajo življenje Györgya Dobronokija ter zgodovino dobrovniške župnije in cerkve svetega Jakoba. Razstavljena oblačila, starinsko pohištvo in fotografije, izbrskane nekje z dna predalov in skrinj, nudijo vpogled v nekdanje življenje in običaje prebivalcev naselja.

1. Odgovori na naslednja vprašanja!

Katerega leta so odprli Hišo Györgya Dobronokija? _____

Kdo je bil György Dobronoki? _____

Kje in kdaj se je rodil György Dobronoki? _____

Vpogled v kaj nudi razstava? _____

2. Dopolni stavke!

V Hiši Györgya Dobronokija, ki se nahaja v središču Dobrovnika, si lahko obiskovalci ogledajo zbirko _____ in _____.

Stavba je skozi desetletja opravljala različne funkcije, saj je v njej bilo: _____ in _____ ter _____.

Etnografska hiša nudi vpogled v _____ vasi in njenih prebivalcev.

3. Reši anagrame!

AITIRJADC _____

YRGÖGY NOBODOIRK _____

IRBZAK OLELKAN ODEVZOGIN _____

leta 2006; jezuitski učitelj, rojak, prvi rektor Univerze v Trnavi; v Dobrovniku, v 17. stoletju; v življenje in običaje nekdanjih prebivalcev naselja // lokalne zgodovine, etnografije, domovanje notarja in zdravnika, gostilna; zgodovino // tradicija, György Dobronoki, zbirka lokalne zgodovine

HIŠA ROKODELSTEV

Na dvorišču Hiše Györgya Dobronokija so leta 2018 svečano odprli Hišo rokodelstev. Namen objekta je ohranjanje kulturnih vrednot prekmurskih Madžarov, oživitev nekdanjih ljudskih obrti, prenos običajev in spodbujanje razvoja turizma v regiji. V hiši so na ogled izdelki iz koruznega ličja, šibja in drugih naravnih materialov, kot so figurice iz ličja, večji in manjši cekarji in pletene košare, vredni ogleda pa so tudi čudoviti medenjaki in pirhi, okrašeni s tehniko batik. Poleg tega v Hiši rokodelstev organizirajo različne tematske delavnice, razstave, tabore in strokovna predavanja.

1. Drži ali ne drži?

◆ Leta 2018 so odprli Hišo Györgya Dobronokija.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Razstava, urejena v stavbi, med drugim prikazuje tudi nekdanja rokodelstva.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Na ogled so izdelki iz različnih naravnih materialov.	DRŽI	NE DRŽI
◆ V hiši organizirajo različne delavnice.	DRŽI	NE DRŽI

2. Izraze poveži z ustrezno risbo in pojasnilom!

A pirhi, okrašeni s tehniko batik	1		E izdelek iz ličja
B cekar	2		F pecivo, sladkano z medom, pogosto obarvano rdeče in okrašeno s sladkornim prelivom
C medenjak	3		G izdelek, pogosto spleten iz vrbovih ali lešnikovih šib
D pletena košara	4		H izdelek, pobarvan z rdečo in črno barvo ter okrašen s pomočjo čebeljega voska

3. Najdi vsiljivca!

a) lutka iz ličja	pletena košara	pirh	stari dokumenti
b) predavanje	razstava	koncert	delavnica

ne drži, drži, drži, drži // A3H, B4E, C1F, D2G // stari dokumenti, koncert

KORUZNO LIČJE

Ena od osnovnih zahtev življenja na podeželju nekoč je bila spretnost izdelave uporabnih predmetov iz različnih naravnih materialov. V tem pogledu je bilo koruzno ličje zelo vsestransko, saj ga je bilo mogoče uporabiti za izdelavo različnih igrač ter dekorativnih in uporabnih predmetov. Med priljubljene surovine je spadalo tudi v Prekmurju, kjer so ga uporabljali zlasti v kmečkih gospodinjstvih: z njim so napolnili vreče za posteljo, s širšimi listi so zamašili steklenice, iz njega izdelovali vrvi za sušenje perila in ga celo pri peki kruha v krušni peči naložili pod hlebec. Odločilno vlogo v vsakdanjem življenju ljudi je imel tudi cekar, v katerem so nosili hrano na polje, dekleta pa so ga uporabljala za šolsko torbo. Izdelava predmetov iz ličja pa zahteva veliko potrpežljivosti ter temeljitega in natančnega dela.

1. Drži ali ne drži?

◆ Ljudje so si nekoč uporabne predmete izdelovali sami.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Iz ličja so večinoma izdelovali igrače za otroke.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Cekar je imel nekoč dekorativno funkcijo.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Izdelovanje predmetov iz ličja ne zahteva poglobljenega znanja.	DRŽI	NE DRŽI

2. Odgovori na naslednja vprašanja!

Kaj so izdelovali iz ličja? _____

Za kaj vse so še uporabljali ličje? _____

Zakaj je imel cekar nekoč tako pomembno vlogo? _____

Kaj vse je bilo potrebno za izdelavo zelenega izdelka? _____

3. Najdi vsiljivca!

a) cekar volna šolska torba vrv

b) temeljitost doslednost natančnost potrpežljivost

drži, ne drži, ne drži, ne drži // igrače, dekorativne in uporabne predmete; z njim so napolnili vreče za posteljo, zamašili steklenice, iz njega izdelovali vrvi, ga pri peki kruha v krušni peči naložili pod hlebec; v njem so nosili hrano na polje, dekleta pa so ga uporabljala za šolsko torbo; veliko potrpežljivosti, temeljitega in natančnega dela // volna, doslednost

PLETENJE IZ ŠIBJA

Pletenje iz šibja je večšina z večtisočletno zgodovino, pri kateri so najpogosteje uporabljali vrbove in leskove šibe, včasih pa tudi brezove. Strokovnjaki in domači obrtniki, ki so pri svojem delu uporabljali neolupljene in zelene šibe, so bili splošno znani kot izdelovalci košev, medtem ko so domače obrtnike in rokodelce, ki so iz olupljenih šib izdelovali bolj prefinjene predmete, kot so košare za kruh, ročne ter potovalne košare s pokrovi, podobne kovčkom, imenovali pletarji. Obrtni zakon s konca 19. stoletja je za pletarstvo predpisoval pridobitev dovoljenja, vendar so v vaseh še vedno delovali rokodelci, ki svojih izdelkov niso izdelovali za prodajo na sejmi, temveč za lastne namene in morda za potrebe lokalnih prebivalcev. Koše in košare so običajno pletli tako, da so si jih namestili na ali med kolena, za prepletanje šib pa so uporabljali posebna šila.

1. Odgovori na naslednja vprašanja!

Iz kakšnih šib so некоč pletli košare? _____

Katere uporabne predmete so izdelovali? _____

Od kdaj je bilo za pletarstvo potrebno pridobiti dovoljenje? _____

S kakšno metodo so pletli košare? _____

Katero orodje so uporabljali za prepletanje šib? _____

2. Dopolni stavke!

Pletenje iz šibja ima dolgo, _____ zgodovino. Surovina je bila zlahka dostopna, najpogosteje so uporabljali _____ in _____, včasih tudi _____. Po uvedbi obrtnega zakona so delovali rokodelci, ki svojih izdelkov niso izdelovali za prodajo, temveč za _____ oziroma _____ lokalnih prebivalcev.

3. S pomočjo besedila zapiši definicijo naslednjih izrazov!

Izdelovalec košev: _____

Pletar: _____

iz olupljene, neolupljene ali zelene šibe; košare za kruh, ročne in potovalne košare s pokrovi, podobne kovčkom; od konca 19. stoletja; pletli so jih tako, da so si jih namestili na ali med kolena; šilo // večtisočletno, vrbove, leskove, brezove, lastne namene, potrebe // izdelovalec košev: strokovnjak ali domači obrtnik, ki je pri svojem delu uporabljal neolupljene in zelene šibe; pletar: rokodelci, ki je iz olupljenih šib izdeloval bolj prefinjene predmete

PIRHI, IZDELANI S TEHNIKO BATIK

O bogatem ljudskem izročilu dvojezičnega območja Prekmurja pričajo tudi edinstveni, z rdečo in črno barvo obarvani pirhi, okrašeni z uporabo čebeljega voska in pisalke. V Dobrovniku tehniko batik poznajo in uporabljajo že od 19. stoletja. Za izdelavo takšnih pirhov so potrebni pisalka, čebelji vosek, sveča za taljenje voska ter rdeča in črna barva. Na jajce so z voskom narisali vzorce ter ga toliko časa namakali v rdeči barvi, dokler ga je ta v celoti prekrila. Nato so izbrane rdeče dele prekrili z voskom in jajce nekaj časa namakali v črni barvi. Na koncu so nad plamenom stalili vosek, izpod katerega so se prikazali beli, rdeči in črni vzorci. Za lepši sijaj so jajce premazali z mastjo ali oljem.

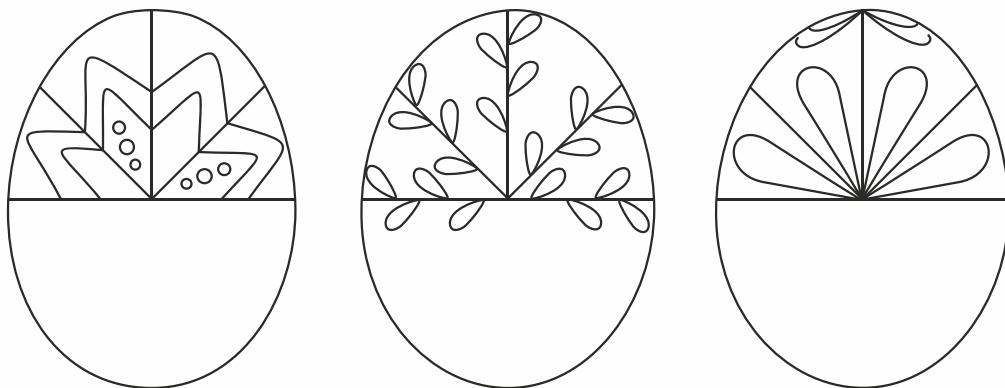
1. Dopolni stavke!

Dvojezično območje Prekmurja se lahko pohvali z bogatim _____. Za barvanje pirhov s tehniko _____ potrebujemo _____, za taljenje tega _____, za barvanje pa _____ in _____ barvo. Ta metoda okraševanja pirhov je najbolj razširjena v _____, kjer jo uporabljajo že od 19. stoletja.

2. S števkami od 1 do 6 razvrsti naslednje trditve v kronološki vrstni red!

- ___ Namočijo v rdečo barvo.
- ___ Z jajca stalijo vosek.
- ___ Izbrane dele ponovno prekrijejo z voskom.
- ___ Na jajce z voskom narišejo vzorce.
- ___ Namočijo v črno barvo.
- ___ Premažejo z mastjo ali oljem.

3. Dokončaj risbe po danem vzorcu!

ljudskim izročilom, batik, pisalko, čebelji vosek, svečo, rdečo, črno, v Dobrovniku // 2, 5, 3, 1, 4, 6

SPOMINSKA SOBA FERENCA DEÁKA

Korenine madžarskega politika, pravnika, državnika in poslanca Ferenca Deáka, imenovanega tudi »modrec domovine«, segajo v vasico Žitkovci pri Dobrovniku. Deák se je rodil v vasi Söjtör, vendar je njegova družina izvirala iz Žitkovcev. Zanesljivi viri dokazujejo, da so njegovi predniki v omenjeni vasici živeli že v 17. stoletju, ohranjenih pa je tudi več dokumentov z začetka 18. stoletja, v katerih so člani družine Deák navedeni kot njeni prebivalci. János Deák, prvi znani član družine, je že leta 1644 imel na območju Dobrovnika svoje vinograde in njive. V spomin na družino in slavnega državnika so pred krajevnim vaško-gasilskim domom postavili spominsko obeležje, leta 1997 pa v stavbi uredili še spominsko sobo Ferenca Deáka, kjer lahko skozi ohranjeno materialno dediščino dobimo vpogled tudi v etnografijo pokrajine Hetés.

HETIŠKE VEZENINE IN TKANINE

Hetiške vezenine imajo v Prekmurju zelo bogato tradicijo. Najpogosteje jih lahko vidimo na namiznih prtih, rutah in oblačilih. Najbolj znano je platneno vezenje z belo prejo, za katero so značilni drobni cvetlični motivi, izvezeni z belo prejo na belo platno, kasneje pa so začeli uporabljati tudi rdečo in modro. Drugo znano vezenje je bilo hetiško pisano volneno vezenje, običajno predvsem za okraševanje črnih predpasnikov, ki so jih izvezli z volneno prejo različnih barv in debelin. Ena od značilnih stvaritev kulture madžarskega ljudskega tekstila so hetiška ročno tkana platna iz lanu in konoplje, obogatena z vzorci temno rdeče barve. Tkana platna so pomemben del ljudskih noš in kulture bivanja, saj so iz njih med drugim izdelovali brisače, namizne prte in rjuhe. Predenje lanu in konoplje ter tkanje so opravljale ženske same, njihove hčere pa so se teh mojstrovin naučile že pri 14 letih.

1. Pojasnila poveži z ustreznimi hetiškimi vezeninami in tkaninami!

hetiška vezenina

izdelana iz lanu in konoplje

okras črnih predpasnikov

pomemben element kulture bivanja

najpogosteje jih vidimo na namiznih prtih in rutah

hetiška tkana platna

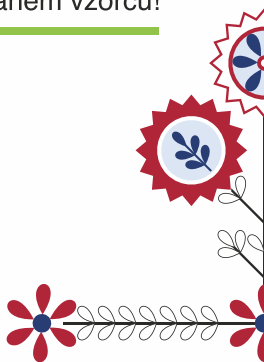
značilni so drobni cvetlični motivi

obogatena so z vzorci temno rdeče barve

2. Dopolni stavke!

V Prekmurju poznamo _____ vrsti hetiških vezenin z bogato tradicijo. Eno od teh je _____, za katero so značilni cvetlični motivi, izvezeni z belo _____ na belo platno. Kasneje so začeli uporabljati tudi _____ in _____ prejo. Druga vrsta je hetiško _____, ki se pojavlja predvsem kot okras _____. Med značilne stvaritve kulture madžarskega _____ so hetiška _____, iz katerih so nekoč izdelovali rjuhe, _____ in _____.

3. Dokončaj risbo po danem vzorcu!

hetiška vezenina: okras črnih predpasnikov, najpogosteje jih vidimo na namiznih prtih in rutah, značilni so drobni cvetlični motivi; hetiška tkana platna: izdelana iz lanu in konoplje, pomemben element kulture bivanja, obogatena so z vzorci temno rdeče barve // dve, platneno vezenje z belo prejo, prejo, rdečo, modro, pisano volneno vezenje, črnih predpasnikov, ljudskega tekstila, platna, brisače, namizne prte

ČESANJE PERJA

V preteklosti so bila na kmetijah številna opravila, ki so jih vaščani opravljali družno in si tako med seboj pomagali. Po spravilu pridelkov in končanem delu na poljih so se lahko nekoliko odpočili, dolge zimske večere pa so pogosto preživljali skupaj. Hodili so od hiše do hiše in si med seboj pomagali pri različnih zimskih opravilih, kot so predenje, ličkanje koruze, koline in čiščenju oziroma smukanju perja. Racam in gosem so perje začeli odstranjevati že konec oktobra ali v začetku novembra, saj bi živali do takrat svoje staro perje tako ali tako že odvrgle. Ta postopek je zahteval resnično spretnost, saj bi nepazljive roke gosjo kožo zlahka poškodovale. Tako zbrano perje so nato ženske ob zimskih večerih očistile oziroma osmukale ter z njimi napolnile odeje, vzglavnike ter lepo izvezene ali tkane okrasne blazine.

1. Drži ali ne drži?

◆ V preteklostih so si vaščani med seboj pomagali pri različnih opravilih.	DRŽI	NE DRŽI
◆ V zimskem času so se ljudje pogosteje družili.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Česanje perja je bilo skupno opravilo ožje družine.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Z očiščenim perjem so med drugim napolnili tudi odeje.	DRŽI	NE DRŽI

2. Odgovori na naslednja vprašanja!

Pri katerih opravilih so si ljudje med seboj pomagali? _____

Kdaj so racam in gossem odstranili perje? _____

Zakaj je zgoraj naveden postopek zahteval resnično spretnost? _____

Kdo je običajno česal (osmukal) perje? _____

Za kaj so uporabljali očiščeno perje? _____

3. Najdi vsiljivca!

a) okrasna blazina	odeja	žimnica	vzglavnik
b) koline	ličkanje koruze	česanje perja	setev

drži, drži, ne drži, ne drži, drži // predenje, ličkanje koruze, koline, česanje perja; konec oktobra ali v začetku novembra, ko bi živali svoje staro perje že odvrgle; nepazljive roke bi gosjo kožo zlahka poškodovale; ženske; z njimi so napolnili odeje, vzglavnike ter lepo izvezene ali tkane okrasne blazine // žimnica, setev

PARK PRIJATELJSTVA HETÉS

Obmejna pokrajina odpira brezmejna obzorja in ustvarja brezmejna prijateljstva. Na območju zelene meje med naseljema Žitkovci v Sloveniji in Bődeháza na Madžarskem so leta 2014 slovesno odprli Park prijateljstva Hetés. Območje, ki je nekoč predstavljalo obmejni pas, ima danes popolnoma novo podobo ter je priljubljena izletniška točka in prizorišče številnih prireditev. Park je simbol prijateljstva in povezanosti med sosednjima naseljema. V njem je svoj prostor dobila tudi skulptura, imenovana Brezmejna ptica, delo likovnih umetnikov Anite Balog in Lászla Árvayja. Ptica, simbol svobode, je izdelana iz kosov in elementov bodeče žice, ki je bila del nekdanje železne zavese med naseljema. Na mestu, kjer je nekoč dejansko potekala državna meja, stojita križ in spominsko obeležje z datumom vstopa obeh držav v Evropsko unijo 1. maja 2004.

1. Drži ali ne drži?

◆ Leta 2014 so odprli mejni prehod med naseljema Žitkovci in Bödeháza.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Park prijateljstva Hetés so uredili na območju nekdanjega obmejnega pasu.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Območje je prizorišče različnih prireditev.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Ptica je simbol povezanosti in sodelovanja.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Na mestu, kjer je potekala meja, je nekoč stalo leseno obeležje.	DRŽI	NE DRŽI

2. Dopolni stavke!

Na območju zelene meje med naseljema Bödeháza in _____ se nahaja _____. Območje nekdanjega mejnega pasu je danes priljubljena _____. Park je simbol _____ in povezanosti med sosednjima naseljema, skulptura, imenovana Brezmejna ptica, delo Anite Balog in _____, pa simbolizira _____. Na mestu nekdanje državne meje stojita križ in _____ z datumom vstopa v _____.

3. Na podlagi besedila napiši kratek opis Brezmejne ptice, ki jo vidiš na sliki!

ne drži, drži, drži, ne drži, ne drži // Žitkovci, Park prijateljstva Hetés, izletniška točka, prijateljstva, László Árvayja, svoboda, spominsko obeležje, Evropsko unijo // Skulptura stoji na območju zelene meje med naseljema Žitkovci v Sloveniji in Bödeháza na Madžarskem. Je delo likovnih umetnikov Anite Balog in László Árvayja. Ptica, simbol svobode, je izdelana iz kosov in elementov bodeče žice, ki je bila del nekdanje železne zavese med naseljema.

LESENI ZVONIKI

Poleg regij Őrség in Gőcsej je tudi pokrajina Hetés bogata z lesenimi vaškimi zvoniki, kar naj bi bilo posledica dejstva, da je območje bogato z gozdovi, mōžje pa so že nekoč bili pravi mojstri za obdelovanje lesa. Ljudsko ime teh zvonikov izhaja iz čokatosti strešne konstrukcije v obliki ženskega krila. Za njihovo velikost je značilno, da so navadno enako visoki ali malenkost višji kot ostale stavbe v vasi. V Prekmurju, natančneje v okolici Lendave najdemo tri ohranjene lesene zvonike, in sicer v Kamovcih (po nekaterih virih naj bi bil zgrajen leta 1737, po drugih pa okrog leta 1870), v Genterovcih (natančen datum izgradnje ni znan, po nekaterih podatkih naj bi ga postavili leta 1860, po drugih leta 1889) in v Pincah (domnevno iz prve polovice 19. stoletja).

1. S števkami od 1 do 3 razvrsti lesne zvonike v kronološki vrstni red glede na datum njihove domnevne izgradnje. Začni z najstarejšim.
-

___ Genterovci

___ Kamovci

___ Pince

2. Dopolni stavke!
-

Pokrajina _____, ki zajema tudi nekatera naselja v Prekmurju, je bogata z lesenimi vaškimi zvoniki. To je posledica dejstva, da so bili moški na tem območju nekoč mojstri za _____. Ljudsko poimenovanje teh zvonikov izhaja iz čokatosti strešne konstrukcije v obliki _____. Večinoma so _____ visoki kot ostale stavbe v vasi. V okolici Lendave so danes ohranjeni le _____ leseni zvoniki.

3. Dokončaj risbo po danem vzorcu!
-

3, 1, 2 // Hetés, obdelovanje lesa, ženskega krila, enako, trije

JUDOVSKO POKOPALIŠČE IN SINAGOGA

Drugo največje ohranjeno judovsko pokopališče v Sloveniji se nahaja v Dolgi vasi, kjer so člane judovske skupnosti pokopavali že od tridesetih let 19. stoletja. Na nagrobnikih, obrnjenih v smeri Jeruzalema, so judovska imena, zapisana v latinski in hebrejski pisavi. Pokopališče je še danes urejeno in negovano, kljub temu, da potomcev lendavskih Judov ni več in je zaradi tega na grobovih tudi vse manj kamenčkov ... V središču Lendave, le nekaj kilometrov od pokopališča, stoji sinagoga, najpomembnejši arhitekturni spomenik lendavske judovske skupnosti, ki odraža njeno zgodovino, družbeno vlogo in kulturo. Z gradnjo sinagoge so začeli leta 1866, v času rabina Mojzesa Schacherlesa. Nekoč, ko je bila še prizorišče verskih obredov, je bilo v glavni dvorani 80 sedežev za moške, na galeriji pa je bilo prostora za 60 žensk. Kot sakralni objekt je delovala do leta 1944, ko so bili po deportaciji Judov ukinjeni vsi verski obredi.

◆ V Dolgi vasi se nahaja drugo največje judovsko pokopališče v državi.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Na nagrobnikih so imena, zapisana v latinski in aramejski pisavi.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Na nagrobnike Judov so polagali kamenčke.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Sinagoga v Lendavskih goricah velja za pomembno središče judovske skupnosti.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Svetišče so zgradili po načrtih Mojzesa Schacherlesa.	DRŽI	NE DRŽI

1830 1866 1944

- A Ukinili so prvotno funkcijo sinagoge.
- B Rabin Mojzes Schacherles je v sinagogi opravljal obrede.
- C Začela se je gradnja sinagoge.
- D Judovska skupnost je svoje člane začela pokopavati na judovskem pokopališču.
- E V sinagogi so začeli opravljati verske obrede.

Na dolgovaškem _____ pokopališču je judovska skupnost svoje člane pokopavala že od leta 1830. Na nagrobnikih so judovska imena, zapisana v _____ in _____ pisavi. V središču _____, nedaleč od Dolge vasi, stoji _____, svetišče judovske skupnosti. Stavba odraža _____, _____ vlogo in _____ skupnosti. Kot sakralni objekt je bilo v njej prostora za približno _____ ljudi.

drži, ne drži, drži, ne drži, ne drži // D, C, A // judovskem, latinski, hebrejski, Lendave, sinagoga, zgodovino, družbeno, kulturo, 140

GLEDALIŠKA IN KONCERTNA DVORANA

Mogočna stavba v osrčju Lendave je bila zgrajena po načrtih svetovno znanega madžarskega arhitekta Imreja Makovcza. Sadovi dolgotrajnih gradbenih del so dozoreli leta 2004. Makovecz je bil zagovornik organske arhitekture in je temu slogu ostal zvest tudi pri zasnovi kulturnega doma v Lendavi. Zaradi tega je bila v ospredju uporaba naravnih materialov, pri notranjem in zunanjem dekorju pa prevladujejo ljudski, narodni in meščanski motivi pokrajine ob Muri. Dvorana s 444 sedeži, velikim odrom in profesionalno opremo gosti različne koncerte, gledališke predstave, operete in kongresne prireditve, v preddverju pa prirejajo različne razstave. Na trgu pred poslopjem stoji doprsni kip kiparja Györgya Zale, rojenega v Dolnji Lendavi.

1. Drži ali ne drži?

◆ Gradnja lendavskega kulturnega doma se je zaključila leta 2004.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Imre Makovecz je bil zagovornik organske arhitekture.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Za stavbo so delno značilni tudi meščanski motivi.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Pred kulturnim domom stoji doprsni kip, delo Györgya Zale.	DRŽI	NE DRŽI

2. Odgovori na naslednja vprašanja!

Po čigavih načrtih je bila zgrajena lendavska Gledališka in koncertna dvorana?

V kakšni obliki se pri dekorju pojavlja uporaba naravnih materialov? _____

Kakšni dogodki se odvijajo v stavbi? _____

Čigav doprsni kip stoji pred stavbo? _____

3. Reši anagrame!

E O C A K V Z M _____

A N V E L A D _____

A A L Z _____

A U M R _____

drži, drži, drži, ne drži // Imreja Makovcza; pri notranjem in zunanjem dekorju prevladujejo ljudski, narodni in meščanski motivi pokrajine ob Muri; koncerti, gledališke predstave, operete, kongresne prireditve, razstave; Györgya Zale // Makovecz, Lendava, Zala, Mura

SPOMINSKO OBELEŽJE POSTILE

Leta 1573 so v Dolnji Lendavi ustanovili tiskarno, ki je bila za madžarski protestantizem v tistem obdobju zelo pomembna. V tiskarni Rudolfa Hoffhalterja so luč sveta ugledale številne znane publikacije, med drugim tudi zbirka pridig luteranskega pridigarja Györgya Kultsárja, ki velja za prvo tiskano knjigo na ozemlju današnje Slovenije. Kultsár je v duhu reformacije napisal tri knjige v madžarskem jeziku, med katerimi je najpomembnejša Postila, knjiga z razlagami Svetega pisma, ki je izšla leta 1574. S tem delom je postal najbolj prepoznavna osebnost stare madžarske književnosti. Večkratni ponatisi knjige skozi stoletja kažejo, da so protestantski duhovniki njegova dela zelo cenili, saj so njegove nauke s ponosom uporabljali tudi v svojih pridigah. Spomin na luteranskega pridigarja je mesto Lendava počastila z odlitjem Postile v bron. Skulptura, ki je na ogled v neposredni soseščini sinagoge ter Gledališke in koncertne dvorane, je delo kiparja Jánosa Béresa.

1. Odgovori na naslednja vprašanja!

Kje in kdaj so ustanovili tiskarno, v kateri so natisnili tudi knjige Györgya Kultsárja?

Koliko knjig v madžarskem jeziku, napisanih v duhu reformacije, je nastalo izpod Kultsárjevega peresa? _____

S katero knjigo je luteranski pridigar postal najbolj prepoznaven? _____

S čim so počastili spomin na pridigarja? _____

Kdo je avtor skulpture? _____

2. Dopolni stavke!

Tiskarna v Dolnji Lendavi je bila za _____ v tistem obdobju zelo pomembna. Lastnik tiskarne je bil _____. V njej so luč sveta ugledale tudi pridige Györgya Kultsárja, ki veljajo za _____ tiskane knjige na ozemlju _____. S Postilo, ki je izšla leta _____, je postal najbolj prepoznavna osebnost stare _____ književnosti. O pomenu publikacije pričajo njegovi večkratni _____.

3. Poveži osebe z ustreznimi pojasnili!

János Béres

Rudolf Hoffhalter

György Kultsár

lekarnar

notar

tiskar

pridigar

kipar

učitelj

v Dolnji Lendavi, leta 1573; tri; s Postilo, knjigo z razlagami Svetega pisma; z odlitjem Postile v bron; János Béres // madžarski protestantizem, Rudolf Hoffhalter, prve, Slovenije, 1574, cerkvene, ponatisi // János Béres: kipar; Rudolf Hoffhalter: tiskar; György Kultsár: pridigar

MUZEJ MEŠČANSTVA, TISKARSTVA IN DEŽNIKARSTVA

Domoznanska razstava z naslovom Meščanstvo, tiskarstvo in dežnikarstvo Lendave je svoje prostore dobila v nekdanji meščanski hiši na Glavni ulici 52. V prvem prostoru je predstavljen meščanski način življenja: delovna soba in oprema po vzoru meščanskega salona. Na levi strani razstavnega prostora je na ogled lekarniška oprema z bogato zgodovino, ki je zelo dragocena tudi z vidika zgodovine farmacije, saj je bila leta 1835 v Dolnji Lendavi ustanovljena prva lekarna v Prekmurju, apoteka Szentháromság Patika (Apoteka Svete trojice). Lendava se ponaša tudi s prvo tovarno dežnikov na ozemlju Avstro-Ogrske, zato je v muzeju na ogled postopek izdelave dežnikov. Posebna pozornost je namenjena tiskarstvu v Lendavi leta 1889, za razvoj katere so bila zaslužna predvsem prizadevanja Ernőja Balkányija in zaradi katerih je tiskarska industrija v mestu do konca drugega desetletja 20. stoletja močno pridobila na pomenu.

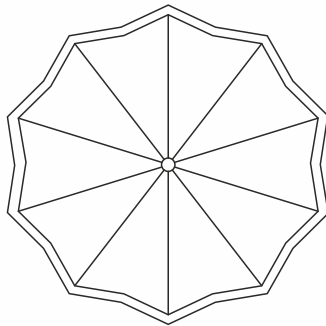
1. Drži ali ne drži?

◆ V središču Lendave deluje Muzej meščanstva, tiskarstva in dežnikarstva.	DRŽI	NE DRŽI
◆ V stavbi je med drugim na ogled tudi nekdanja lekarniška oprema.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Prvo prekmursko lekarno in dežnikarno so ustanovili v Dolnji Lendavi.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Pomembno vlogo je imelo tudi tiskarstvo, ki se je začelo v 18. stoletju.	DRŽI	NE DRŽI

2. Dopolni stavke!

Lendavski Muzej meščanstva, tiskarstva in dežnikarstva so uredili v nekdanji _____. O meščanskem načinu življenja pričajo _____ in oprema po vzoru _____. Posebno vrednost imata razstavljeni lekarniška oprema, dragocena z vidika _____, in razstava, ki prikazuje postopek _____, saj sta bili tu ustanovljeni prva lekarna, znana pod imenom _____ ter prva dežnikarna. Pomembno vlogo je v muzeju dobilo tudi tiskarstvo v letu _____, za katero so bila zaslužna prizadevanja _____.

3. Pusti domišljiji prosto pot! Okrasi dežnik in ga nato pobarvaj!

drži, drži, drži, ne drži // meščanski hiši, (meščanska) delovna soba, salona, zgodovine farmacije, izdelave dežnika, Szentháromság Patika (Apoteka Svete trojice), 1889, Ernőja Balkányija

LENDAVSKI GRAD IN GALERIJA-MUZEJ

Na griču nad mestom stoji lendavski grad, ki je skozi zgodovino imel zelo pomembno vlogo. Na tem mestu naj bi že v 10. stoletju stala utrdba. Lendavski grad so zgradili po koncu tatarskih pohodov v štiridesetih letih 13. stoletja. Skozi stoletja je bila zgradba izpostavljena številnim nevarnostim. V prostorih gradu od leta 1973 deluje Galerija-Muzej Lendava, kjer zbirajo, preučujejo, shranjujejo in razstavljajo zgodovinske predmete, posebnosti in izročila regije. Obiskovalci si lahko ogledajo stalne inčasne razstave. Med stalne razstave spadajo spominska soba Györgya Zale, spominska soba in zbirka metuljev Štefana Galiča, zgodovinska zbirka Grad na preži z replikami srednjeveškega hladnega in strelnega orožja, etnološka razstava, lapidarij s kamnitimi ostanki iz Lendave in okolice, razstava Sakralna dediščina Lendave in zbirka male plastike v bronu, nastalih v okviru Mednarodnih likovnih kolonij Lendava.

1. Drži ali ne drži?

- ◆ Lendavski grad je stal že v 10. stoletju. DRŽI NE DRŽI
- ◆ Skozi zgodovino je bilo poslopje izpostavljeno številnim napadom. DRŽI NE DRŽI
- ◆ Od druge polovice 20. stoletja v njem deluje Galerija-Muzej Lendava. DRŽI NE DRŽI
- ◆ V muzeju so poleg stalnih na ogled tudi začasne razstave. DRŽI NE DRŽI

2. Dopolni stavke!

Lendavski grad so zgradili po _____ letih _____ stoletja, pred tem je na njegovem mestu stala _____. Od leta 1973 ima v njem prostore _____. Med številnimi stalnimi razstavami so med drugim na ogled spominski sobi _____ in _____, zgodovinska razstava _____ ter zbirka _____, nastalih v okviru Mednarodnih likovnih kolonij Lendava.

3. Najdi vsiljivca!

- a) bronasti kipi kamniti ostanki zbirka metuljev medijska umetnost sakralni predmeti
- b) razstavljanje prodaja zbiranje shranjevanje preučevanje

ne drži, drži, drži, drži // štiridesetih, 13., utrdba, Galerija-Muzej Lendava, Györgya Zale, Štefana Galiča, Grad na preži, male plastike v bronu // medijska umetnost, prodaja

KAPELA SVETE TROJICE IN MUMIJA MIHAELA HADIKA

V Lendavskih goricah, na griču med slikovitimi vinogradi stoji kapela Svete Trojice, zgrajena v letih 1727 in 1728, po vojnah proti Turkom, na pobudo premožne družine Gludovác. Kapela, zgrajena v baročnem slogu, je med drugim znana tudi po tem, da je v njej shranjena mumija grajskega poveljnika Mihaela Hadika, ki naj bi po legendi bil eden izmed junakov bojev proti Turkom pod vodstvom Kristófa Bánffyja v 17. stoletju. Naravno mumificirani posmrtni ostanki Mihaela Hadika ležijo v stekleni krsti. V kapeli je tudi grobnica družine Hajós Kakasdi, njen najznamenitejši član pa je Mihály Hajós Kakasdi, vodilna osebnost v obdobju razvoja meščanstva v Dolnji Lendavi. V okolici kapele se nahaja najstarejše pokopališče v okolici. V zvezi s tem je treba omeniti nagrobni spomenik Romana Ricka na pokopališču v Lendavskih goricah, ki je delo kiparja Györgya Zale. Nagrobni spomenik je hkrati edino izvirno umetnikovo delo, ohranjeno v Prekmurju. Na tem pokopališču je tudi pokopan grafik Štefan Galič, omeniti pa velja še družinsko grobišče, kjer počivajo posmrtni ostanki honvedskega stotnika Jánosa N. Rátha.

1. Drži ali ne drži?

◆ Gradnja kapele Svete Trojice se je začela že pred vojnam		
proti Turkom.	DRŽI	NE DRŽI
◆ V kapeli je na ogled mumija Kristófa Bánffyja.	DRŽI	NE DRŽI
◆ V kapeli se nahaja tudi grobnica družine Hajós Kakasdi.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Edino izvirno delo Györgya Zala, ohranjeno v Prekmurju,		
je nagrobni spomenik na pokopališču ob kapeli Svete		
Trojice v Lendavskih goricah.	DRŽI	NE DRŽI

2. Odgovori na naslednja vprašanja!

Kdaj in na čigavo pobudo se je začela gradnja kapele Svete Trojice? _____

Kaj je glavna znamenitost kapele? _____

Kdo je avtor nagrobnega spomenika Romana Ricka? _____

Kdo ima svoje zadnje počivališče na pokopališču ob kapeli? _____

3. Poveži osebe z ustreznim pojasnilom!

A	Kristóf Bánffy	1	vodilna osebnost v obdobju razvoja meščanstva
B	Štefan Galič	2	pobudnik izgradnje kapelice
C	družina Gludovác	3	honvedski stotnik
D	Mihael Hadik	4	vodja bojov proti turkom
E	Mihály Hajós Kakasdi	5	kipar
F	János N. Ráth	6	grafik
G	György Zala	7	grajski poveljnik

ne drži, ne drži, drži, drži // po vojnah proti Turkom, v letih 1727 in 1728, na pobudo premožne družine Gludovác; v njej je shranjena mumija grajskega poveljnika Mihaela Hadika; György Zala; Štefan Galič, János N. Ráth // A4, B6, C2, D7, E1, F3, G5

LEGENDA O MIHAELU HADIKU IN PIROŠKI BÁNFFY

Po ljudskem izročilu je bil grajski poveljnik Mihael Hadik največji junak bojev proti Turkom, ki so v začetku 17. stoletja potekali pod vodstvom dolnjelendavskega grofa Kristófa Bánffyja. O Hadikovem življenju in ljubezni, bojih proti Turkom, smrti in mumifikaciji krožijo številne zgodbe. Ena od teh pravi, da je imel graščak hčer Piroško Bánffy, v katero je bil Mihael Hadik zaljubljen. Za Piroškino naklonjenost pa se je potegoval tudi nek turški mladenič, zato sta se moška nekega dne pomerila v dvoboju. Spopad je z grajskega okna opazovala tudi Piroška in videla, da se je eden od njiju nenadoma zgrudil. Ker Piroška ni videla, da je premagan bojevnik bil Turek in je mislila, da je umrl Hadik, brez njega pa ni hotela več živeti, je skočila skozi okno grajskega stolpa. To okno je graščak v znak svoje žalosti dal zazidati in nanj naslikati podobo črne Marije.

1. Drži ali ne drži?

◆ Z imenom Mihaela Hadika so povezane številne legende.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Znan je kot največji junak bojev proti Turkom.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Ohranili so se njegovi mumificirani posmrtni ostanki.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Hadik se je pred bojem s Turki pognal v beg.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Graščak je dal zazidati vhodna vrata poslopja.	DRŽI	NE DRŽI

2. Odgovori na naslednja vprašanja!

Kdaj so potekali boji proti Turkom, v katerih je sodeloval tudi Mihael Hadik? _____

Kdo je vodil spopade v Dolnji Lendavi? _____

O čem govorijo zgodbe, ki krožijo o Mihaelu Hadiku? _____

Kako je bilo ime izbranki Mihaela Hadika? _____

3. Na kratko opiši ljubezensko zgodbo Mihaela Hadika in Piroške Bánffy!

V besedilu uporabi naslednje izraze:

oboževalec, spopad, opazuje, izdihne dušo, zlomljeno srce, se pokloni spominu

drži, drži, drži, ne drži, ne drži // v začetku 17. stoletja; Kristóf Bánffy; o življenju in ljubezni, bojih proti Turkom, smrti in mumifikaciji; Piroška Bánffy

ŽUPNIJSKA CERKEV SVETE KATARINE ALEKSANDRIJSKE

Predhodnica današnje župnijske cerkve svete Katarine Aleksandrijske je bila verjetno cerkev, ki jo je leta 1608 dal zgraditi Kristóf Bánffy v spomin na boje proti Turkom. Po izumrtju družine Bánffy je družina Esterházy na mestu sedanje cerkve dala zgraditi manjšo, okrog leta 1750 pa današnjo baročno cerkev. Nad vhodom je napis v latinščini, ki v sebi skriva letnico 1751, njegov pomen pa je: »Zgrajena sem iz milostne zaobljube v čast device in mučenice svete Katarine«. Napis tudi nakazuje, da so sveto Katarino Aleksandrijsko za zavetnico cerkve izbrali iz spoštovanja do ene od članic družine Esterházy. Po svoji umetniški vrednosti izstopata predvsem baročni zvonik in glavni oltar. Cerkveni strop so nekoč krasile freske, ki pa so bile med različnimi prenovitvami uničene. Cerkveni trg krasijo kipi svetega Florijana, zavetnika gasilcev, svetega Štefana Ogrskega, postavljenega v čast madžarskega milenija in Antona Martina Slomška, nekdanjega mariborskega škofa.

1. Drži ali ne drži?

◆ Cerkev iz leta 1608 je dala zgraditi družina Esterházy.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Prva cerkev je bila zgrajena v spomin na boje proti Turkom.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Cerkveni zvonik ima značilnosti realizma.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Strop je še danes delno okrašen s freskami.	DRŽI	NE DRŽI

2. Odgovori na naslednja vprašanja!

Kdaj in kdo je dal zgraditi cerkev, ki stoji še danes? _____

V kakšnem slogu je zgrajena? _____

Kaj je zapisano nad cerkvenim vhodom? _____

Na kaj nakazuje napis? _____

Koliko kipov stoji na Cerkvenem trgu? _____

3. Poveži osebe z ustreznim pojasnilom!

A	Anton Martin Slomšek	1	ustanovitelj države
		2	zavetnik arhitektov
B	sveti Florjan	3	papež
		4	mariborski škof
C	sveti Štefan Ogrski	5	zavetnik gasilcev

ne drži, drži, ne drži, ne drži // okrog leta 1750, družina Esterházy; baročnem; letnica 1751 ter besedilo: »Zgrajena sem iz milostne zaobljube v čast device in mučenice svete Katarine«; na to, da so sveto Katarino Aleksandrijsko za zavetnico cerkve izbrali iz spoštovanja do ene od članic družine Esterházy; trije // A4, B5, C1

TRADICIONALNA PROŠČENJA IN SEJMI

Vaška proščenja in sejmi so bili nekoč izjemno priljubljeni. Njihova poimenovanja so se običajno navezovala na zavetnika krajevne cerkve ali kapele. V Prekmurju ta skrbno varovan običaj živi še danes, tudi v Lendavi in Dobrovniku. Na Cerkvenem trgu v Lendavi se vsako leto 25. novembra, na god zavetnice župnijske cerkve, odvija proščenje in Katarinin rokodelski sejem, s katerim želijo oživiti stare sejme. Nič drugače ni v Dobrovniku, kjer 25. julija poteka osrednji vaški sejem, poimenovan po svetem Jakobu, zavetniku lokalne cerkve. Velik pomen ima tudi Vidovo proščenje pri kapeli svetega Vida ob Bukovniškem jezeru, ki še vedno privablja številne romarje. Po sveti maši se lahko obiskovalci proščenj in sejmov sprehodijo med stojnicami, na katerih svoje izdelke ponujajo številni rokodelci, med drugim rezbarji, keramiki in lončarji, pa tudi izdelovalci domačih tkanin in medenjakov.

1. Drži ali ne drži?

◆ Nekoč so bila proščenja in sejmi zelo priljubljeni.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Poimenovanja proščenj in sejmov so se navezovala na zavetnika krajevne cerkve ali kapele.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Znan in priljubljen dogodek v Lendavi je Jakobov sejem, v Dobrovniku pa Vidovo proščenje.	DRŽI	NE DRŽI
◆ Katarinin sejem obišče veliko romarjev.	DRŽI	NE DRŽI

2. Poveži naselji z ustreznimi pojasnili, povezanimi s sejmi!

Dobrovnik

Jakobovo proščenje

25. julij

Cerkveni trg

25. november

Katarinino proščenje

Lendava

Vidovo proščenje

Bukovniško jezero

3. Reši anagrame!

Z E B R A R

Č R A N L O

M E R I K A K

D I L I K Z E

drži, drži, ne drži, ne drži // Dobrovnik: Jakobovo proščenje, 25. julij, Vidovo proščenje, Bukovniško jezero; Lendava: Cerkveni trg, 25. november, Katarinino proščenje // rezbar, lončar, keramik, izdelki

ROMARSKI KRAJI

Regija se ponaša kar z dvema znanima romarskima krajema. Eden od njiju je tako imenovano Marijino drevo v Črnem logu pri Radmožancih. O romarskem kraju z dolgoletno zgodovino krožijo številne legende, na primer o moškem, ki je v roke vzel sekiro, da bi posekal hrast, nad katerim se je pojavila Devica Marija, a svojega dejanja ni mogel izpeljati, kakor tudi o najrazličnejših videnjih Device Marije in čudežnih ozdravitvah. K Marijinemu drevesu še danes prihajajo številni romarji, ki si želijo izkusiti moč tega svetišča. Podobno kot Radmožanci je pomemben romarski kraj tudi vasica Kot, kjer so ob mrtvici reke Mure uredili Spominski park Danijela Halasa. Na tem mestu je leta 1945 vaški mlinar naletel na truplo župnika Danijela Halasa. Spominski park dopolnjuje Križev pot Danijela Halasa na Hotizi. 14 postaj križevega pota je razvrščenih ob pešpoti, ki vodi od vasi do nekdanje struge reke Mure. V parku so postavili tudi velik lesen križ.

1. Odgovori na naslednja vprašanja!

Koliko romarskih krajev najdemo v regiji? _____

Kje se nahaja tako imenovano Marijino drevo? _____

O čem govorijo legende, povezane z Marijinim drevesom? _____

Zakaj se romarski kraj v Kotu imenuje Spominski park Danijela Halasa? _____

Del česa je spominski park? _____

Kje je razvrščenih 14 postaj križevega pota? _____

2. Poveži romarske kraje z ustreznimi pojasnili!

Spominski park Danijela Halasa

križev pot
mrtvica reke Mure
Radmožanci
videnja
Kot
romarski kraj
pešpot

Marijino drevo

3. Najdi vsiljivca!

a) sekira	križev pot	videnje	legenda	hrast
b) čudeži	mlinar	park	župnik	postaje

dva; v Črnem logu pri Radmožancih; o videnjih Device Marije in čudežnih ozdravitvah; na tem mestu je leta 1945 vaški mlinar naletel na truplo župnika Danijela Halasa; križevega pota Danijela Halasa na Hotizi; od Hotize do Kota, to je do nekdanje struge reke Mure // Spominski park Danijela Halasa: križev pot, mrtvica reke Mure, Kot, ešpot; Marijino drevo: Radmožanci, videnja, romarski kraj // križev pot, čudeži